

ПРИКАЗ

УДК: 821.163.41.09-94 Николић-Ристановић В.(049.32)

34:929 Ристановић Р.(049.32)

Светлана Е. Томић*

Алфа БК универзитет, Београд

Факултет за стране језике

***РАДОВАН РАДЕ РИСТАНОВИЋ: ЧОВЕК СА СУНЦЕМ
НА ДЛАНУ: КЊИГА СЕЋАЊА И СЛАВЉЕЊА
ЖИВОТА, ПРИРЕДИЛА ВЕСНА НИКОЛИЋ-
РИСТАНОВИЋ (БЕОГРАД: ПРОМЕТЕЈ, 2017)***

У историји српске културе, споменице и албуми су се успоставили као важне документарне књижевне врсте, настојећи да чувају сећање на истакнуте појединце и појединке који су својим деловањем унапређивали друштво. Књига *Радован Раде Ристановић: човек са сунцем на длану: књига сећања и слављења живота* представља специфичан спој споменице и албума. Ова публикација доноси низ текстова и фотографија помоћу којих се осветљава живот и рад Радована Ристановића (1951–2016), и посебно значај његовог професионалног деловања. Књигу је приредила његова супруга, проф. др Весна Николић-Ристановић.

Након Увода и кратке биографије („Животни пут“), следе три дела књиге. У првом делу, представљена су сећања најближих чланова породице и круга пријатеља, а у другом су записи његових професионалних сарадника и сарадница. Трећи део књиге обухвата изабране интервјуе и ауторске текстове објављене у различитим периодичним публикацијама.

* svetlana.tomic@alfa.edu.rs

Према уводним речима приређивачице, идеја о оваквој књизи настала је спонтано, током суочавања са одласком свог супруга. Жеља да се коначност нечијег живота надомести животом сећања и памћења показала се као драгоцену. Из мноштва различитих углова, читаоци ће добити не само динамичан портрет једног човека, већ и људи са којима је био у додиру, као и широког лука времена и друштвено-политичких прилика у којем је живео, стварао и допринио.

Правник по струци, Радован Раде Ристановић је каријеру започео у Генералном секретаријату Савезног извршног већа, а потом у Савезном министарству правде и у кабинету тадашњег потпредседника СИБ-а, Драгољуба Ставрева, као и у Секретаријату за законодавство СИБ-а. Био је ангажован на правним пословима уставног уређења, државне управе и система радних односа. Разне правне послове обављао је и у Централном комитету Савеза комуниста Србије и Централном комитету Савеза комуниста Југославије.

Ристановић је такође био и директор Републичке дирекције за робне резерве (2002–2004), директор Националне службе за запошљавање (НЗС) (2004–2007), директор Инспектората за рад Републике Србије (2007–2010) и Помоћник генералног секретара Службе Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности (2011–2015). Као директор НЗС-а, „иницирао је и спровео бројне институционалне реформе те службе, значајне за ефикасније решавање проблема незапослености у Србији и достојанствен однос како према незапосленим, тако и према запосленим лицима“ (8).

Ристановић је деведесетих година 20. века био активан у грађанским протестима. Један је од оснивача Виктимолошког друштва Србије, Европског покрета у Србији и Социјалдемократске партије. Био је члан Удружења за радно и социјално право Републике Србије и Републичког савета за запошљавање. У периодици је објавио око 700 текстова.

У Уводу је веома важно што су детаљно описане заслуге и признања Радована Ристановића у покретању разних програма НЗС, развијању међународне сарадње и унапређења Инспектората за рад. Закључне речи уводног текста најавиће детаљније увиде у портрет једног истинског прегаоца: „Од ране младости па до самог краја живота Радован је био посвећен идејама социјалне правде. Те идеје за њега нису биле само празна теорија или политичка прокламација. Он је те идеје живео и спроводио свакодневно, несебично помажући свакоме коме је помоћ била потребна. Искрено верујући да свет у коме живимо може постати бољи, улагао је много времена, енергије и труда да да свој допринос таквој промени.“ (11)

У првом делу књиге („Сећања чланова породице и пријатеља“), онако како су га познавали, слику о њему дали су његов брат, супруга, син, сестра, братаница, свастика, кум, пријатељи са студија и колегинице из иностранства. У овим текстовима присни тонови боје различите, радосне и тужне, успомене. Као кључне речи издвајају се интелигенција, радост и ведрина, смисао за хумор, гостољубивост, организовање дружења и изненађења.

Премда је у овом првом делу књиге фокус на осветљавању приватног дела личности Радована Ристановића, многа сећања откривају и његову посвећеност послу и управљачке способности. „Његовим речником говорећи, имао је жишку и у личном и у професионалном животу, жишку која је значила да се свему предаје до краја и у свему бескрајно ужива...“ (супруга Весна Николић-Ристановић, 25). „Ретко кад је нечије име толико одговарало карактеру човека коме је припадало. Радован је радост и ведрину просто носио на свом лицу, потврђивао их својим говором и осмехом“ (Боса М. Ненадић, судија Уставног суда Србије 2002–2006 и председница Уставног суда Србије 2007–2020) (100).

Ово преклапање јавне и приватне сфере може да се ишчита и из неких делова текстова другог дела књиге („Сећања људи који су са Радованом радили“). Ристановићеву одговорност према људима и друштву описали су његови најближи чланови породице, али и радне колеге, неопрекидно наглашавајући његову емпатију и непопустљиву етику. То су свакако неке од кључних великих особина којима је Раде Ристановић успевао да помери друштво унапред.

У овом другом делу књиге до израза долази низ драгоцених података о друштвено-политичким околностима живота и рада. „Скоро читав радни век провео је у турбулентним временима, када су се мењале не само власти и партије на власти, него и државе, друштвена уређења, савези и савезници, а са њима и људи, њихова убеђења, карактери, принципи, губила пријатељства али и животи. Но Раде је остао, без обзира на послове које је радио, на својим основним људским и политичким ставовима и принципима“ — нагласиће Радиша Гачић, некадашњи секретар ЦКСК Србије (85).

Посебно је исцрпно сведочанство оставила Боса М. Ненадић, како се вршио пријем новог кадра у СИВ-у, са каквим критеријумима су радиле младе колеге, какве врсте притисака су доживљавали у време реформи Анте Марковића и посебно након тог периода. На ово представљање надовезује се запис Милана Вујовића, члана Одбора за економске науке САНУ. Вујовић је осветлио контраст између Ристановићевих чврстих моралних принципа (који су обједињени професионалношћу, стручношћу и доследношћу) и кризе у политичком и

економском систему крајем осамдесетих 20. века (када је дошло до прекидања односа у федерацији).

Слободан Стојановић, некадашњи заменик генералног директора НЗС-а, издвојио је неадекватно валоризовање Ристановићевих доприноса: „Одиста, Раде је концепцијски и практично учинио много више него што се претпоставља и зна. Штета је, и то велика, што то дело није вредновано, него је чак и као неочекиван успех засметало“ (92).

Ристановићеву одлично организовану међународну сарадњу описали су и домаћи (Зоран Матовић) и инострани руководиоци агенција за рад и запошљавање — Хусо Сарић (Босна и Херцеговина), Alain Desboudard (Француска), а детаљне увиде у резултате пројекта који је НЗС извела у сарадњи са шведском владином агенцијом (2004–2007) представила је Светлана Аксентијевић, као руководитељка тог пројекта („Изградња институционалних капацитета тржишта рада у Републици Србији“) (112–117). Веома је важно што су са прилозима осталих сарадника и сарадница осветљене и друге области рада Радована Ристановића, тако да се мозаично, из разних углова, добија потпунија слика о обиму деловања и дубини трага који је остављен. На пример, у оквиру Ристановићевог рада у Служби Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Маринко Радић, као Генерални секретар те Службе, осветљава личност једног „врхунског правника“, који има „искуства у нормативистици“ а другима улива „тај неопходан хуманистички приступ сувој, бирократизованој функцији инспекцијског надзора. Наиме, увек је имао на уму и умео да нас подсети да се иза сувих параграфа крију људске судбине и да је оно што ми у бирократској терминологији називамо 'предмети' једна ружна асоцијација на ствари, а да су то у основи, увек и само људи и њихови стварни животи.“ (133–134).

Завршни део књиге „Изабрани интервјуи и ауторски текстови објављени у штампаним медијима“ доноси десет од преко 700 објављених ауторских текстова. Најдрагоценије, на основу ове селекције читаоци и стручњаци могу да чују глас човека који су у претходним деловима књиге описивали његови најближи чланови породице, пријатељи и пријатељице, колеге и колегинице.

Из првог представљеног интервјуа, у први план избија забринута одговорност директора НЗС-а, јер се на конкурс за добијање бесповратних средстава пријавио недовољан број незапослених, очито неспремних да прихвате самоодговорност. Ристановић већ тада, 2004. године, упозорава на алармантне чињенице, на велик број гашења малих приватних предузећа. Истовремено кроз разговор се оцртава јасна, добро осмишљена и прогресивна политика НЗС. У

другим текстовима, критике су упућене недовољној самоиницијативи, недостатку тимског рада и мањку професионализма у самој НСЗ, недовољној медијској заступљености проблема незапослености, али и инертном односу домаће популације према проблему незапослености. Исто тако указало се на потребе заштите на раду, улози лица задужених за безбедност и проблеме фактичког рада (рада „на црно“).

Као важан део ове споменице-албума, црно-беле фотографије и фотографије у боји на довољно речит начин показују раст живота једног човека, његов карактер, заједништво са другим људима. Изабран визуелни материјал остварио је своју описну, илустративну и документарну вредност, и умешно је распоређен у књигу са текстовним, информативним материјалом.

У историји српске модерне културе, изгледа да је Савка Суботић била прва интелектуалка која је приредила сећања на свог супруга, коригујући јавно памћење и настојећи да заштити постигнућа и портретни интегритет Јована Суботића. Књига коју је приредила проф. др Весна Николић-Ристановић надовезује се на дугу традицију споменица и албума, сада их обједињујући, створивши једну варијанту документарне облигационе меморије, те зато и наслов поентира узајамну светлосну, прометејску везу сећања и слављења. У оба поменута женска интервенционизма реч је о изузетним брачним везама, које су амалгамски спојиле два интелектуална бића и обликовале њихов активизам. Синегдохично, око сваког бића окупљао се круг других људи, чија су деловања стварала већи круг заједнице која је неговала истинске вредности друштва. Тако, посебна вредност ове књиге долази из тог палимпсестног укрштања сведочења. Док свако појединачно и из свог угла описије једну исту личност, ова књига истовремено одсликава колективни портрет, умну и емотивну посвећеност групе људи, преносећи на крају, у својој укупности, заправо колективну биографију. Насловна симболика сунца отуда постаје део узајамног деловања енергије која шаље своју виталност, примајући заузврат пуноћу раста заједништва, радост живота и рада других људи.

Датум пријема: 3.7.2018.

Датум исправки: /

Датум одобрења: 10.9.2018.